

Janusz Lehmann

Podsumowanie obrad sympozjum "Konserwacja reliktyw średniowiecznej architektury monumentalnej", Warszawa-Lednica, 24-26 maj 1994

Ochrona Zabytków 48/1 (188), 101-103

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PODSUMOWANIE OBRAD SYMPOZJUM „KONSERWACJA RELIKTÓW ŚREDNIOWIECZNEJ ARCHITEKTURY MONUMENTALNEJ”, WARSZAWA — LEDNICA, 24-26 MAJ 1994

Symposium w Warszawie — Lednicy było szóstym z kolei symposium tematycznym zorganizowanym przez Komitet Konserwatorski PKN ICOM (poprzednie: Łódź 1979, Warszawa 1983, Łańcut 1985, Poznań 1987, Łódź 1989), pierwszym natomiast zorganizowanym wg nowych zasad, tzn. nie w oparciu o zaproszenie do uczestnictwa wytypowanych uprzednio osób, a przez ogłoszenie i rozpropagowanie zawiadomień wśród zainteresowanych instytucji specjalistycznych i stowarzyszeń konserwatorskich, międzynarodowych i krajowych. Wzięło w nim udział 62 specjalistów z kraju i zagranicy.

Temat „Konserwacja Reliktów Średniowiecznej Architektury Monumentalnej” zasugerował prof. dr Aleksander Gieysztor, który przewodniczył Komisji Naukowej Symposium. W skład tej komisji weszli: prof. dr Zofia Kurnatowska, doc. dr Róża Krzywobłocka-Laurów, prof. dr Aleksander Grygorowicz, dr Wojciech Fijałkowski, mgr Andrzej Kaszubkiewicz i dr Janusz Lehmann.

Organizacją symposium zajmował się zespół: Danuta Gawinowa (PKN ICOM), mgr Ewa Siurawska (TONZ) i dr Janusz Lehmann (MPP). Poza częścią referatową program obejmował objazd studyjny, w tym zwiedzanie reliktyw średniowiecznej architektury monumentalnej w Krakowie.

Część referatowa odbyła się na Zamku Królewskim w Warszawie w dniach 24 i 25 maja 1994 i podzielona została na trzy sesje tematyczne:

1. Etyka i polityka ochrony, zagospodarowanie i udostępnianie reliktyw średniowiecznej architektury monumentalnej (6 referatów, 1 komunikat);

2. Praktyka konserwatorska — przykłady konserwacji reliktyw średniowiecznej architektury monumentalnej (7 referatów);

3. Procesy niszczenia, metody konserwacji, badania, analizy laboratoryjne (8 referatów).

W dyskusji zabrała głos znaczna liczba uczestników, którzy poddali krytycznej ocenie zawarte w referatach tezy, konfrontując je z własnymi doświadczeniami i spostrzeżeniami. Zarówno referaty, jak i dyskusja nie wyczerpały oczywiście całego bogactwa zarysowanej w tytule symposium problematyki. Podkreślano, że rozwój nauki i zdobywane doświadczenia otwierają stale nowe perspektywy, determinujące ewolucję teorii i praktyki w konserwacji reliktyw średniowiecznej architektury monumentalnej, ko-

nieczne jest zatem dalsze rozwijanie międzynarodowej i krajowej współpracy w następujących kierunkach:

- odkrywania i badania reliktyw,
- ulepszania techniki ich odkrywania i ochrony,
- badań fizyko-chemicznych i biologicznych materiałów, mechanizmów ich niszczenia i możliwości ochrony,
- doskonalenia metod konserwacji i zabezpieczania,
- zagospodarowania, eksponowania i udostępniania zabytków.

Odkrycie reliktyw architektury monumentalnej w trakcie badań archeologicznych narzuca moralną odpowiedzialność za ich dalsze zachowanie. Już w momencie odkrycia powinny być podjęte działania mające na celu ich ochronę i zabezpieczenie. Znaczna część odsłanianych w czasie badań archeologicznych i architektonicznych reliktyw jest po ich przebadaniu i zinwentaryzowaniu na powrót zagrzebywana lub zamurowywana, nie zawsze w taki sposób, aby można w przyszłości bez większego trudu i nakładu kosztów dokonać ponownego odsłonięcia. Ponowne zagrzebanie lub zamurowanie odkrytego reliktu powinno być traktowane jako sposób jego zabezpieczenia. Konieczne jest możliwe szybkie podsumowanie i spopularyzowanie właściwych metod postępowania w tych przypadkach. Trwałe zabezpieczenie reliktyw średniowiecznej architektury monumentalnej jest jednym z celów badań fizyko-chemicznych i biologicznych, prowadzonych od ponad stu lat. Osiągnięty na tym polu postęp jest znaczny dzięki intensywności badań i stosunkowo dobrze zorganizowanej publikacji wyników oraz wymianie doświadczeń. Mimo to problemy te są dalekie od ich optymalnego rozwiązania.

Sytuację komplikuje dodatkowo fakt zwiększonych zagrożeń ze strony coraz bardziej skażonego środowiska. Zagospodarowanie i udostępnianie odkrytych i zabezpieczonych konserwatorsko reliktyw średniowiecznej architektury monumentalnej winno obejmować również zabezpieczenie przed szkodliwym działaniem czynników klimatycznych, skażeń chemicznych i biologicznych oraz przed uszkodzeniami mechanicznymi powodowanymi bądź przez zwiedzających, bądź przez niedbałą lub nieświadomą obsługę, względnie w następstwie niewłaściwej organizacji i aranżacji ekspozycji.

Zgłoszono też dwa postulaty, a mianowicie:

1. udostępnienia opublikowanych materiałów z konferencji bibliotekom placówek prowadzących studia i działalność konserwatorską. W tych placówkach zwłaszcza istnieje potrzeba śledzenia na bieżąco najnowszych tendencji oraz dokonania myśli i praktyki konserwatorskiej;

2. zorganizowania w niedalekiej przyszłości podobnego sympozjum, na którym w większej mierze będą uwzględnione problemy estetyczne konserwacji tych zabytków, które nie są dziełami sztuki.

Po części referatowej nastąpiła część studyjna sympozjum, w czasie której uczestnicy zapoznali się z przykładami różnego podejścia do konserwacji reliktyw średniowiecznej architektury monumentalnej w naszym kraju, zwiedzając:

w Warszawie — relikty odkryte w czasie odbudowy Starego Miasta i Zamku Królewskiego;

w Poznaniu — zabytkowy zespół Ostrowa Tumskiego z katedrą, kolegium Lubrańskiego, kościołem NM Panny, pałacem arcybiskupim, psalterią i kanoniami;

w Gieczu i na Ostrowie Lednickim — obiekty w grodziskach wczesnośredniowiecznych;

w Gnieźnie — relikty architektury preromańskiej i romańskiej (wśród których znajduje się najstarsza w Polsce gipsowa płyta inskrypcyjna odkryta w katedrze w czasie wykopalisk archeologicznych);

w Strzelnie — dawny zespół klasztorny z rotundą św. Prokopa;

w Krakowie — przede wszystkim historyczne centrum miasta z Rynkiem i Wawelem;

w Wieliczce — kopalnię soli.

A Summary of the Debates of the Symposium on „The Conservation of the Relics of Mediaeval Monumental Architecture”, Warsaw — Lednica, 24-26 May 1994

The symposium held in Warsaw and Lednica was the sixth meeting organised by the PKN ICOM Conservation Committee (the previous ones were held in Łódź 1979, Warsaw 1983, Łańcut 1985, Poznań 1987 and Łódź 1989). This time, new principles were introduced and invitations issued to earlier selected persons were replaced by suitable announcements and the propagation of information among interested specialist institutions and conservation associations, both domestic and foreign. The symposium was attended by 62 Polish and foreign specialists.

The theme of the encounter was suggested by prof. dr Aleksander Gieysztor who was also the chairman of the Scientific Commission of the Symposium. Other members of the Commission included prof. dr Zofia Kurnatowska, doc. dr Róża Krzywobłocka-Laurów, prof. dr Aleksander Grygorowicz, dr Wojciech Fijałkowski, Andrzej Kaszubkiewicz, M. A., and dr Janusz Lehmann.

The symposium was organised by Danuta Gawinowa (PKN ICOM), Ewa Siurawska, M. A. (TOnZ) and dr Janusz Lehmann (MPP). The programme was composed of a presentation of papers and a tour of mediaeval monumental architecture in Cracow.

The papers were read at the Royal Castle in Warsaw on 24 and 25 May 1994; this part of the symposium was divided into three sessions:

1. the ethics and politics of the protection, management and display of the relics of mediaeval monumental architecture (6 papers and 1 communiqué);

2. conservation praxis — examples of the conservation of the relics of mediaeval monumental architecture (7 papers);

3. processes of damage, methods of conservation, research and laboratory analyses (8 papers).

A large number of the participants attended a discussion in which they expressed their critical assessments of the theses proposed in the papers which they confronted with their own observations and experiences. Both the papers

and the ensuing discussion did not exhaust the wide range of the problems outlined in the title of the symposium. Emphasis was placed on the fact that the progress of science and newly gained experiences are constantly offering new perspectives which determine the evolution of the theory and praxis of the conservation of mediaeval monumental architecture; the development of international and domestic cooperation must be continued in the following realms:

- the discovery of the relics and ensuing research,
- the improvement of the technique of discovery and protection,
- physical, chemical and biological studies of materials and the mechanisms of their destruction as well as the possibilities of their protection;
- the perfection of the methods of conservation and preservation,
- the management, display and availability of the relics to the public.

The disclosure of relics of monumental architecture in the course of archeological investigations imposes a moral responsibility for their further preservation. Already the very moment of their discovery should be accompanied by undertakings aimed at their protection and securing. A considerable part of the archeological and architectonic relics unearthed in the course of research is subsequently examined and registered, only to be once again buried or walled up in a manner which in the future could make it impossible to reach them easily and at a small cost. The reburial and walling up of a relic should be treated as a method for securing it. These cases call for the quickest possible summary and popularisation of suitable methods. A permanent securing of the relics of mediaeval monumental architecture is one of the goals of physical, chemical and biological research which has been conducted for over a century. Progress attained in this domain is considerable due to the intensity of the studies, the relatively well organised publication of their outcome and an exchange of

experiences. Nonetheless, optimal solutions still remain a distant goal. The prevalent situation is additionally complicated by growing threats produced by the increasingly polluted natural environment. The management and display of the discovered and safeguarded relics of mediaeval monumental architecture should entail protection against the harmful impact of climatic factors, chemical and biological contamination as well as mechanical damage caused either by visitors, a careless or incompetent staff or the improper organisation and arrangement of the exhibit.

Two postulates were proposed:

1. to make the published conference material available to libraries of institutions engaged in conservation studies and activity. The latter find it particularly necessary to closely follow the current tendencies and achievements of conservation thought and praxis;

2. to organise in the near future a similar symposium which would take into consideration to an even greater extent the aesthetic problems of the conservation of those relics which are not works of art.

The second part of the symposium enabled its participants to become acquainted with examples of various approaches to the conservation of monumental mediaeval architecture in Poland. The tour featured:

in Warsaw — relics uncovered during the reconstruction of the Old Town and the Royal Castle;

in Poznań — the historical complex of Ostrów Tumski together with the cathedral, the Lubrański collegiate church, the church of the Holy Virgin Mary, the palace of the archbishop, the psalter houses and cloisters;

in Giecz and Ostrów Lednicki — objects in early mediaeval castle-towns;

in Gniezno — relics of pre-Romanesque and Romanesque architecture (which include the oldest Polish gypsum inscription plate, discovered in the cathedral during archeological excavations);

in Strzelno — the former monastic complex with the rotunda of St. Prokop;

in Cracow — the historical town centre with the Market Place and Wawel castle;

in Wieliczka — the salt mine.